

Дубравка Симовић
Београд, Народна библиотека Србије

УДК 027.7(497.11)

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА “СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ” У БЕОГРАДУ

Карнеџијев животни и пословни принцип је био:
*“Дај помоћ оном који хоће и сам са своје стране да
уложи труд, да та помоћ може напредовати и користити му!”*

БИБЛИОТЕКА У НАСТАЈАЊУ – XIX ВЕК

У новембру 1807.године у Београду је по немачком узору организована једна школа којом је управљао Доситеј Обрадовић, а 1. септембра 1808.године почиње са радом Велика школа која је зачетак Универзитета у Београду. Како школа не може радити без књига у њој је одмах основано и “књигосохранилиште” којем је на крају и сам Доситеј оставио своју библиотеку.

У периоду од 1838-1863 можемо говорити о Библиотеци србског Лицеума “којом ће се како професори тако и ученици к обогаћенију знања у сваком случају послуживати и ползовати моћи”, како је писао тадашњи попечитељ просвештенија Стефан Стефановић-Тенка. У законском тексту ова библиотека се спомиње тек 1844. године. Проблеми су се јавили око недовољних материјалних средстава за набавку довољног броја књига и око простора за читаоницу, посебно за ђаке. Дужност библиотекарa је обављао деловодитељ који се бирао заједно са ректором на крају сваке школске године. После Јанка Шафарика на тој дужности су се смењивали многи угледни професори Лицеја. 1853.године библиотека има већ око 1000 томова књига, али их је тешко користити јер није урађен систематични каталог. 1855.године Платон Симоновић је урадио “Правила за сачување имања Лицеја” и у њима се говори о потреби пописивања свих набављених публикација.

Основни вид набавке је тада био поклон а више пута је обнављана идеја о обавезном достављању сваке штампане књиге. Мањи број књига за фонд је и купован средствима из редовног годишњег буџета. Већ тада се инсистирало на рационалном трошењу средстава и избегавању појединачног снабдевања књигама. Библиотека је своје фондове попуњавала једним делом и разменом.

Претварањем Лицеја у Велику школу – академију, Законом из 1863. године Библиотека је сведена само на стручна дела. Питање материјалних могућности одиграло је пресудну улогу. Тешко је било развијати истовремено две велике библиотеке. Тако се Библиотека Лицеја скоро цела утопила у фонд Народне библиотеке која је наставила да се развија до краја XIX века.

У Великој школи је остао мањи број књига о којима се слабо водило рачуна. Сама организација Библиотеке била је сложена. Поред Опште библиотеке постојале су и библиотеке при појединим факултетима, институтима, кабинетима који су се звали стручни одељци. Књиге су ипак за све набављане из истог буџета и завођене су у један инвентар. Набавка је била децентрализована и није функционисала на задовољавајући начин. Професори су узимали новац за набавку и сами поручивали књиге у земљи и иностранству. Прописани су и одговарајући обрасци за инвентарисање збирки и географских карата који су били штампани у Државној типографији.

1882. године Министарство просвете и црквених послова издало је наредбу по којој све школске библиотеке треба једнообразно уредити. Свака библиотека мора да води инвентар по коме књиге добијају нумеру “и формат”. Ради лакшег слагања књиге су подељене на формате и сложене по *numerusu currensu*. Поред тога ту су се нашле и одредбе о вођењу азбучног и стручног каталога. Прописана је и садржина каталошког листића. Очигледно је већ тада био постављен висок циљ којем се и данас тежи при уређењу библиотека. Ови прописи, међутим, нису поштовани, а није ни сређивање библиотеке било успешно јер се нигде није спомињало лице које би искључиво било задужено за Библиотеку Велике школе. 1896. године усвојена су и Правила о уређењу Опште библиотеке:

“Општа школска библиотека распоредиће се по струкама, по факултетима и одсецима, чије ће се старешине бринути о попуњавању и уређењу својих одељака. Стручним одељењима библиотеке у појединим институтима и кабинетима рукују управници тих института, а општом библиотеком рукује (за сад) секретар Велике школе, који ће

издавати књиге појединим професорима на реверс, и то тек онда пошто се заведу у инвентар”.

Све до 1905.године Општа библиотека Велике школе борила се да добије више од једне просторије за смештај књига као и читаоницу у којој би ђаци могли да уче.

1905.године донет је Закон којим Велика школа престаје да постоји а оснива се први српски Универзитет, али се у њему нигде не спомиње Универзитетска библиотека. Недостатак простора је био један од разлога за укидање Опште библиотеке после скоро седамдесет година постојања, и она је тада расформирана а њене књиге су припале појединим специјалним библиотекама, а највећи број библиотеци Српског семинара у којој ће и stradати током бомбардовања Београда - 1914.године. У недостатку опште високошколске библиотеке ту улогу је преузимала Народна библиотека.

Закон о усројству Велике школе из 1863. године наводи “ручну академијску библиотеку” као научно средство. То је права дефиниција која је издржала проверу векова. У XXI век Универзитетска библиотека улази баш тако – као научно средство.

БИБЛИОТЕКА УНИВЕРЗИТЕТА – XX ВЕК

Од оснивања Универзитета 1905. године па до установљавања Универзитетске библиотеке 1921.године, односно 1926. године прошло је доста времена. У периоду до Првог светског рата развијале су се семинарске библиотеке и то веома интензивно. Тако је Библиотека Српског семинара пред сам рат бројала чак 30 000 књига.

После рата проф. Павле Поповић је покренуо иницијативу за оснивање једне опште библиотеке за цео Универзитет. Почетком 1921.године он је дао и конкретан предлог, на основу кога су Савет Филозофског факултета и Универзитетски сенат образовали Комисију за оснивање Универзитетске библиотеке у којој су, поред Павла Поповића, били Веселин Чајкановић и Александар Белић.

Највећи проблем је представљала зграда у коју би семестила Библиотека. Стицај повољних околности, односно чињеница да се Србија нашла међу земљама победницама у рату, допринео је решавању овог проблема. Карнеџијева задужбина је напој Влади понудила на поклон 100 000 долара за изградњу библиотечке зграде. Залагањем Слободана Јовановића питање обнове Универзитетске библиотеке, односно Библиотеке Српског семинара, основане 1901. године, добило је шири друштвени значај, па је држава својим

кредитима које је додала на добијену суму омогућила грађење једног већег објекта који би могао да задовољава потребе професора и студената Универзитета у Београду и у будућности.

Зидање зграде започето је 23. јуна 1921. године. Тога дана пре подне није било предавања на Универзитету да би сви присуствовали свечаности на којој је регент Александар спустио пергамент са спомен натписом у, истом приликом, освећене темеље будуће библиотеке.

Као готова грађевина зграда је примљена 1924. године и тада је почело усељење првих књига, а у потпуности је опремљена и коначно оспособљена за рад 28. априла 1926. године.

Нова зграда, масивних зидова, изузетно лепе фасаде са четири грчка стуба на улазу, репрезентативних читаоница, студентска у стилу енглеске ренесансе а професорска у стилу италијанске ренесансе, са дивним намештајем и богата књигама импресионирала је већ прве посетиоце и пролазнике, а такав утисак оставља и данас након 75 година постојања. Складом и укусом спада међу најлепша здања у Београду. Она је прва монументална и репрезентативна зграда грађена специјално као библиотека.

Универзитетска библиотека свечано је отворена на дан Св. Ћирила и Методија 24. маја 1926. године.

На челу Библиотеке, све до почетка Другог светског рата, налазио се Урош Џонић. Универзитетска библиотека у Београду развијала се као научна библиотека која је прикупљала публикације потребне за научноистраживачки рад професора и научних радника, а истовремено је прикупљала и уџбеничку литературу за све већи број студената свога Универзитета. Најпре су из семинарских библиотека издвојене књиге које по свом садржају више припадају општој библиотеци, затим су купљене књиге на име репарације из Немачке, примани су онда и поклони из земље и иностранства, а и држава је давала редовне кредите за куповину.

Тада се историја поновила, али у обрнутом смеру. 6. априла 1941. године, у бомбардовању Београда потпуно је уништена Народна библиотека. Универзитетска библиотека остаје једина велика библиотека у Београду и преузима на себе обе функције, као што је то некада чинила Народна библиотека. Тада је у своме фонду већ имала више од 280 000 књига.

Урош Џонић је пензионисан убрзо после почетка рата. На месту управника смењивали су се Лазар Мирковић, Душан Богосављевић, Милорад Ванлић и Димитрије Кириловић. Од 1944. године па до данас на месту управника су се налазили Милица Продановић, Иван Фрол,

Мирослав Пантић, Станија Глигоријевић, Иван Гађански и Милосав Ралић.

Од 1946.године, када се придружила прослави стогодишњице рођења Светозара Марковића, библиотека носи његово име.

Светозар Марковић није био професор на Универзитету, али су многи професори и студенти били под јаким утицајем његових идеја. Његово дело је везано за јавни, културни и политички живот XIX века, а и он сам је знатно доприносио својим идејама просперитету Велике школе и њеном прерастању у Универзитет. Његове рационалне и прогресивне идеје су осветлиле пут далеко у будућност.

Веома је важно истаћи да је у Универзитетској библиотеци 1930.године основано Друштво библиотекара Југославије, сталешко удружење које је доприносило стручном усавршавању библиотечких радника. 1948.године ту је основано и Друштво библиотекара Србије и покренут његов часопис “Библиотекар” који излази и данас.

Редовним попуњавањем фондова дошло је, нажалост, до тога да је под “теретом књига” зграда почела на појединим местима да пуца и да тоне, тако да су у периоду од 1984. до 1989. године извођени обимни и веома компликовани грађевински радови на санацији самог објекта. Испод унутрашњег дворишта зграде изграђена су на два нивоа 24 (12 + 12) подземна магацина за смештај публикација, опремљена по светским стандардима и укупне површине од око 4233 м². Поједини сегменти пројеката неопходних инсталација још увек, нажалост, нису приведени крају, али су све публикације смештене у депое у модерне компакт регале. Зграда Библиотеке је “празна”, па је могуће приступити реконструкцији унутрашњости самог објекта који је у веома лошем стању. Сутерен, приземље, галерије у приземљу, први спрат и галерије на првом спрату од близу 3200 м², пружају прави изазов архитектама за осмишљавање ентеријера једне овако изузетне грађевине врло специфичне намене. Само поткровље може, такође, бити атрактиван простор када се уради реконструкција крова, што ће се врло брзо показати као неизбежно. Фасади је враћен првобитни изглед 1995. године, а 2000. године започела је прва фаза радова са тежњом да се до јубилеја учини макар први корак и да у скорој будућности зграда заблиста старим сјајем.

Када је почетком прошлог века ова грађевина, саграђена по угледу на модерне светске библиотеке, задивила својим изгледом, представљала је велики корак у будућност. Данас, после 75 година постојања, њен ентеријер не служи на част ни њеним библиотекарима,

ни њеним корисницима, а ни целокупној академској јавности. С разлогом треба очекивати иницијативу Универзитета у Београду како би овој значајној установи био враћен, у потпуности, стари сјај, а такође и омогућено да својом модерном опремом прати развој науке у свету. Ако је слична акција уродила плодом почетком прошлог века, нема разлога да почетком овога века за то не буде општег друштвеног разумевања.

Ректор Јован Цвијић јасно сагледава суштину када Универзитетску библиотеку помиње као установу која треба да буде тако оспособљена “да буде што више и што потпуније употребљива за будућа истраживања”.

НА ПРАГУ ТРЕЋЕГ МИЛЕНИЈУМА – XXI ВЕК

Библиотека је научно-наставна база Универзитета у Београду и посебно доприноси високошколској настави, васпитању, образовању и културном уздизању студената, као и научноистраживачком раду професора и сарадника. Она учествује у наставнообразовном процесу као база за обуку корисника у коришћењу инструмената научног рада и као наставна база за студенте библиотекарства и библиотечке раднике. Она је матична за све високошколске библиотеке у Србији без покрајина и за највећи део научних библиотека. Њена улога је незаобилазна и у развоју библиотечко-информационог система у Србији.

Од укупног простора који има на располагању (7533м²) данас се користи тек нешто више од половине. Читаонице заузимају свега око 500 м² и у њима има места за мање од 200 корисника. Публикације су највећим делом смештене у механизоване регале (око 7000 м полица за књиге, 6000 м полица за серијске публикације и 750 м за осталу грађу). Дакле има довољно места за редован прилив библиотечког материјала у будућности.

Крајем 2000. године у Библиотеци су била стално запослена 102 радника, од којих 73 у библиотечкој делатности (4 библиотекара саветника, 17 виших библиотекара, 24 библиотекара, 1 виши самостални књижничар, 6 самосталних књижничара, 18 књижничара, 1 књиговецац и 2 графичка радника).

Библиотечко пословање се обавља путем програмског пакета COBISIS од 1991. године, али без редовног одржавања и проширивања. Уз то се и централни рачунар MicroVax II налази на Електротехничком

факултету и сасвим је дотрајао, тако да постоји реална опасност од потпуног престанка рада. У Библиотеци се налазе 2 терминал-сервера са по 16 портова, 23 терминала и 4 штампача.

У Novel и Windows NT мрежи се налазе: 1 Windows NT сервер, 1 CD-ROM сервер, 2 PC 386, 4 PC 486, 8 Pentiuma, 3 штампача и 1 скенер. Поред ових умрежених рачунара у одељењима је у употреби још 7 PC рачунара.

Очигледно веома скромна опрема за установу оваквог значаја.

Укупан рад Универзитетске библиотеке данас је организован у пет Сектора.

У оквиру Сектора за пријем и обраду библиотечког материјала постоје три одељења: Одељење за набавку, Одељење за обраду и Одељење за библиографску и издавачку делатност.

У оквиру Сектора за коришћење библиотечког материјала раде: Одељење за чување и коришћење библиотечког материјала, Одељење за набавку и коришћење серијских публикација, Одељење реткости-резерв и Одељење за народну књижевност.

Сектор за научноинформациону, рефералну и матичну делатност има два одељења: Одељење за информациону и рефералну делатност и Одељење за развој и матичну делатност.

Сектор правних и општих послова, као и Сектор економско-финансијских послова, обављају заједничке послове за сва стручна одељења Библиотеке.

Рад појединих одељења одвија се у складу са искристалисаним најбољим принципима ове делатности током дугогодишњег рада Библиотеке. У променљивим условима током њеног настајања видни су били напори, као што су упадљиви и данас, да њени библиотекарски, у највећој могућој мери, поштују међународне стандарде у библиотекарству и тиме одржавају корак са европским и светским библиотекарством. За кориснике су отворени сви фондови и стално се усавршавају начини за њихово што потпуније коришћење.

Фондови Библиотеке се попуњавају путем три вида набавке - поклоном, разменом и куповином.

Највећи поклон који Библиотека прима стиже уредно из Југословенског библиографског института, који од 1988. године, након обраде, прослеђује Универзитетској библиотеци књиге добијене путем обавезног примерка из Народне библиотеке Србије.

Дуго година успешно се одржава и стално унапређује редовна размена публикација са око стотинак библиотека и научних институција у свету. Нарочито је значајна размена стране периодике

која успешно функционише, док недостатак средстава битно утиче на размену страних монографских публикација.

Универзитетска библиотека више од три деценије не добија публикације на основу обавезног примерка а средства за набавку публикација се уопште не налазе као ставка у буџету Министарства просвете које, иначе, финансира њену делатност. С обзиром на веома оскудна средства која је Библиотека у стању да издвоји за набавку библиотечке грађе из својих скромних фондова, јасно је да је куповина “најтежи” вид набавке.

Одељење набавке учествује, такође, и на свим конкурсима и пројектима за наменско добијање средстава.

Библиотечка грађа се обрађује по међународним стандардима, а и по ужим стручним областима, тзв. УБ шеми, која је традиција Библиотеке. Добрим делом сам процес рада је већ аутоматизован, мада ситуација у којој се цело наше друштво налазило последњих година није ишла на руку унапређењу база података. У опремању Библиотеке савременом техником за те потребе главна препрека је, као и у набавци публикација, био новац. На срећу, библиотекари су борци за будућност и у њу верују у интересу својих корисника, па их ништа не може обесхрабрити.

Библиотека је депозитна за докторске дисертације одбрањене на универзитетима у Србији као и за публикације које издаје Унеско.

Универзитетска библиотека настоји да одржава и развија међубиблиотечку сарадњу са библиотекама, универзитетима и институтима у земљи и иностранству, вршећи размену не само публикација, већ и научних информација.

По своја три наслова која издаје Библиотека је стекла углед и постала препознатљива и у свету. То су: “Преглед докторских дисертација одбрањених у Србији”, “Библиографија наставника и сарадника Универзитета у Београду и Универзитета уметности” и “Библиографија тематских бројева, приказа и библиографија у часописима из фонда Библиотеке”. Ове су публикације објављиване у конвенционалном облику, а сада су доступне и као електронске базе података.

Њени библиотекари пружају стручну помоћ и врше надзор над стручним радом свих универзитетских и високошколских библиотека за које је, по Закону, она матична. У матичном одељењу се уређује и штампа гласило Заједнице библиотека универзитета у Србији ИЗБУС (Информације Заједнице библиотека универзитета у Србији). Покренута

је иницијатива да овај билтен прерасте у часопис за информатику и библиотекарство Инфотека.

Библиотека израста у модерни академски центар за научне и технолошке информације и рефералну делатност, а организовањем изложби, трибина и научних скупова она врши своју образовну, научну и културну делатност.

Од како је смештена у своју лепу зграду, Библиотека је према потребама и захтевима корисника, и у зависности од очигледно увек оскудних средстава за набавку, вредно увећавала своје фондове, и данас чува око 1.500.000. публикација првенствено из хуманистичких наука и већим делом на страним језицима.

Поред општег фонда у којем се налази око 700. 000 примерака књига и докторских дисертација, значајно место заузима и фонд серијских публикација, основан већ 1926. године, с обзиром да су научни и књижевни часописи једна од најважнијих потреба академске библиотеке. Он садржи око 8800 наслова периодике у преко 700.000 свезака.

У Библиотеци се чувају посебне библиотеке, као и старе и ретке књиге и архивска грађа.

Посебне библиотеке представљају драгоценост на које је Универзитетска библиотека веома поносна. Има их 27.*

У трезору Библиотеке, основаном 1926. године, чувају се збирке од 548 јединица рукописне грађе и 2543 примерка наше и стране старе и ретке књиге. У већини случајева публикације су издвојене из посебних библиотека. Међу рукописима се налазе значајне збирке.

У збирци рукописа Гедсона Дунђерског налази се 160 оригиналних писама појединих истакнутих књижевника, научника и политичких радника од XVIII до XX века. Ова преписка је драгоцен материјал за проучавање историје српске цркве и српског народа.

У збирци Стјепана Митрова Љубише налази се 39 његових писама чији се садржај односи на Боку Которску.

Јоца Вујић је 1931. године заједно са својом библиотеком поклонио и богату архиву и преписку са око 4000 предмета. У његовој збирци се издвајају четири целине: преписка из XVIII века (272 документа), преписка кнеза Милоша (коју чини 1427 докумената), преписка Косте Анастасијевића, српског агента у Букурешту, коју чини 389 писама и телеграма, и разнородна преписка познатијих личности новијег времена (у којој има око 2000 писама).

Збирка од 550 рукописа из заоставштине проте Димитрија Руварца представља богату грађу за историју српске цркве у Карловачкој митрополији.

Збирка Димитрија Матића, професора београдског Лицеја, садржи његова предавања и дневнике.

Поред ових збирки Универзитетска библиотека поседује и друге важне разноврсне рукописе из периода од XVIII до XX века, као и вредну колекцију оријенталних рукописа и екслибриса.

У збирци рукописних књига посебно се истичу “Панегирик” из 1604. године, “Четворојеванђеље” српске редакције с краја XVI века, “Архијерејски службеник” из XVII века, украшен са тринаест вињета у заглављима и стошеснаест иницијала у разним бојама и светитељским ликовима рађеним руком. То је најдекоративнија књига у Универзитетској библиотеци.

У одељењу реткости се налазе још и четири јеванђеља од којих је једно из XIV века, три триода, четири октоиха, девет минеја, два псалтира итд.

Чувају се и фотографски снимак рукописа “Романова Типика” из XIV века (чији је оригинал у Берлину), фототипско издање “Мирослављевог јеванђеља” с краја XII века-најстарији споменик српске књижевности - као и фототипско издање Његошевог “Горског вијенца”.

У збирци ретке штампане књиге се чува преко двадесет србуља разних издања и штампаних у разним штампаријама.

Прва српска штампана књига, цетињски “Октоих” из 1494. године, је једина српска инкунабула у Универзитетској библиотеци. Остале србуље су штампане у XVI веку. Најраније је штампано “Јеванђеље јеромонаха Макарија”, у Трговишту 1512. године, а најкасније “Празнични минеј” Божидара Вуковића, себешко издање из 1580.године. Најлепши и најочуванији примерак носи назив “Јеванђеље Трајана Гундулића” и потиче из 1552. године. То је и прва књига штампана у првој штампарији у Београду.

У трезору се поред већ поменутог “Октоиха” чувају и три стране инкуна-буле штампане на латинском језику. Две у Венецији 1483. године, а једна у Нирнбергу 1495. године.

Највећи број старих и ретких књига издвојен из посебних библиотека, са намером да се због своје изузетне вредности чувају под специјалним третманом.

Податке о библиотечким фондовима корисници могу да нађу у лисним каталозима. Постоје:

Именски каталог књига и докторских дисертација
Стручни каталог књига
Именски и стручни каталог периодике
Централни каталог књига Београдског универзитета од 1930
године

Алфаветски и хронолошки каталог старе и ретке књиге
Каталог библиотеке Дома В.Ј. Марамбоа
Каталог илустрација у старим књигама и периодици
Каталог архивске грађе и
Каталог псеудонима.

Такође и у електронском каталогу (ОРАС – on line public access catalogue) за књиге набављене после 1989. године. Овом каталогу корисници могу да приступају и преко модемских позива 24 сата дневно.

У Библиотеци се обављају on-line претраживања свих јавно доступних база података као и оних које формира и одржава сама Библиотека. Корисници им приступају путем радних станица у рефералном центру, који има услове да се развија брзо у оквиру
**
Библиотеке, а на општу корист целог Универзитета.

Међу првим делатностима Библиотеке, док је још била у настајању, наишли смо на активну међубиблиотечку позајмицу. Она постоји и данас и захваљујући њој корисницима стижу, и из земље и из иностранства, све потребне публикације којих нема у фонду Библиотеке. Исти принцип функционише и у супротном смеру, тако да су њени фондови отворени и за читаоце ван СР Југославије.

Део фонда се може издавати на коришћење ван Библиотеке, али се један део може користити само под посебним условима у згради Библиотеке. За то постоје следеће читаонице:

Општа читаоница у којој студенти користе књиге за рад као и богату збирку приручника;

Професорска читаоница, која је намењена професорима и сарадницима Универзитета као и читаоцима који користе докторске дисертације, публикације које су стигле међубиблиотечком позајмицом и библиотечку грађу из Одељења реткости;

Читаоница периодике нуди читаоцима часописе и новине и текућу периодику у слободном приступу;

Читаоница Одељења реткости, која је у амбијенту собе Исидоре Секулић, служи за коришћење старе и ретке књиге, рукописа и архивске грађе.

Читаоница Одељења за народну књижевност налази се у Дому Војислава Јовановића Марамбоа, у Бирчаниновој улици бр.24. Ту се чува и даје на коришћење библиотека самог донатора, као и накнадно основана специјализована збирка за народну књижевност која се, сходно свом профилу, уредно попуњава свим врстама библиотечке грађе;

Интернет читаоница, са девет радних станица, у којој корисници сами или уз помоћ информатора специјализованих за различите научне области користе све Интернет сервисе.

Пут у будућност

Нимало не чуди што се Универзитетска библиотека учврстила као институција баш између два светска рата. То је био период у којем су бројни наши знаменити професори утврдили правце преображаја и будућег развоја нашег Универзитета, у жељи да га приближе европским. Библиотека је у томе била незаобилазан стуб, а то је и данас, док ће будућност још јаче подвући значај њене делатности.

Универзитетска библиотека “Светозар Марковић” у Београду, као уосталом и све библиотеке, нужно креће новим путем. У Библиотеци се већ налазе рачунари, аутоматизован је готово цео процес рада, а Интернет који је на располагању и библиотекарима и читаоцима представља, тренутно, највећу ризницу информација у свету. Путем њега је доступан неупоредиво већи број информација него што их има унутар једне “класичне” библиотеке. Могућност приступа каталозима и базама података других библиотека, а тиме и милионима информација, и то у веома кратком временском периоду, доприноси нагло повећању броја и врсти услуга које Библиотека пружа. Некада су библиотекарима помагали корисницима да дођу до правих података и сами за њих обављали компликованија истраживања. Данас је улога библиотекара још значајнија и захтева њихово високо образовање, јер уз њихову помоћ корисник и сам учи да се сналази у шуми информација и међу њима одабира праве и најактуелније. Информације у експанзији бришу ограничења времена и простора. Све је доступно свима, на сваком месту и у било које време.

Током два протекла века протеже се низ активности које говоре о настојањима да наше високо школство има по свим правилима организовану библиотеку, и захваљујући том инсистирању на правилима Библиотека се веома лако уклопила у опште светске тенденције на почетку трећег века свога постојања. Без обзира на тешкоће и прекиде у раду услед објективних околности или

субјективних слабости, она је одржала један јасан континуитет и упорно хватала корак са новим правцима развоја који су се указивали како у науци тако и у библиотекарству.

Са намером да подсетимо на јубилеј Универзитетске библиотеке “Светозар Марковић” - 75 година од уселења у библиотечку зграду, направили смо овај кратак портрет као честитку за дугогодишњу упорну борбу за опстанак и квалитетан развој.

Пожелимо њеним библиотекарима, као и Универзитету којем припада, да прерасте, на почетку новог века и новог миленијума, у савремени академски информациони центар.

Универзитетска библиотека “Светозар Марковић” у Београду је опште-научна библиотека, која као таква има значајну улогу академског информационог центра Београдског универзитета. У њеним “рукама” је информација -моћ XXI века.

Напомене

- * ПБ Посебна библиотека Петра Будманија (1835-1914) садржи књиге из области лингвистике у око 1000 свезака.
- ПБ1 Посебна библиотека др Светозара Марковића (1860-1916) се састоји од књига из области медицине у око 200 свезака.
- ПБ2 Посебну библиотеку Мирослава Премруа (1871-1944) чине књиге о реформацији и ренесанси. Има око 1800 свезака.
- ПБ3 Посебна библиотека Ота Кармина (1882-1920) је збирка дела о Француској револуцији са око 1500 свезака.
- ПБ4 Посебна библиотека др Хајнриха Кристенсена (1849-1912) је збирка књига о роману о Александру Великом у око 180 свезака.
- ПБ5 Посебну библиотеку др Гедсона Дунђерског (1875-1939) сачињавају књиге углавном из историје и књижевности српског народа и има око 9000 свезака.
- ПБ6 Посебна библиотека Луке Ћеловића (1854-1929). Њу чине књиге из различитих области и садржи око 1100 свезака.
- ПБ7 Посебна библиотека Божидара Карађорђевића (1861-1908) су књиге из француске књижевности. Има око 200 свезака.
- ПБ8 Посебна библиотека Carnegie Institution of Washington. Једина је жива посебна библиотека. Чине је књиге из разноврсних стручних области и броји око 2000 свезака.
- ПБ9 Посебна библиотека Димитрија Руварца (1842-1931) обухвата књиге из области историје и политике у око 300 свезака.

- ПБ10 У посебној библиотеци Јоце Вујића (1865-1934) налазе се књиге из српске националне и културне историје и књижевности, већином из XVIII и XIX века. Библиотека броји око 4000 свезака.
- ПБ11 Посебна библиотека Слободана Јовановића, конзула (1891-1932) садржи књиге из културне историје, домаће и стране белетристике у око 4000 свезака.
- ПБ12 Посебна библиотека Бранимира Ћосића (1903-1934) садржи књиге из домаће и стране књижевности и књижевне критике. Броји око 1300 свезака.
- ПБ13 Посебна библиотека Јована Алексијевића (1855-1936) чува књиге из различитих области у око 250 свезака.
- ПБ14 Посебну библиотеку Живојина Симића (1848-1926) чине књиге из књижевности, књижевне критике и лингвистике. Има око 3500 свезака.
- ПБ15 Посебна библиотека Стојана Новаковића (1842-1915) садржи књиге из историје и друштвених наука у око 3500 свезака.
- ПБ16 Посебна библиотека Александра Стојановића чува књиге из белетристике у око 180 свезака.
- ПБ17 У посебној библиотеци Манојла Николића (1876-1938) налазе се књиге из белетристике и права. Има око 1800 свезака.
- ПБ18 Посебна библиотека др Рудолфа Сарделића (1876-1954) има књиге из историје државе и права у око 2500 свезака.
- ПБ19 Посебна библиотека Димитрија Митриновића (1887-1953) садржи књиге из филозофије, етнологије, антропологије, оријенталне филологије и уметности у око 2800 свезака.
- ПБ20 У посебној библиотеци Исидоре Секулић (1877-1958) налазе се књиге из књижевности и књижевне критике. Има око 2600 свезака.
- ПБ21 Посебна библиотека др Александра Белића (1876-1960) чува књиге из славистике и има око 12 000 свезака.
- ПБ22 Посебна библиотека Војислава Јовановића Марамбоа садржи књиге из народне књижевности у око 5000 свезака. Чува се у Дому В.Ј. Марамбоа у Бирчаниновој улици и представља окосницу фонда Одељења за народну књижевност.
- ПБ23 Посебна библиотека Момчила Милошевића садржи око 300 свезака.
- ПБ24 Посебну библиотеку Михајла Пупина (1854-1935) чине књиге из математике и физике. У њој има око 500 свезака.
- ПБ25 Посебна библиотека Радослава Перовића чува књиге из историје радничког покрета у око 5000 свезака.

ПБ26 Посебну библиотеку проф. Војина Милића чине књиге из социологије и друштвених наука. Има око 3000 свезака.

**** Библиотечке базе података:**

- База података о докторским дисертацијама одбрањеним у Србији
- База података о радовима наставника и сарадника оба београдска Универзитета
- База података тематских бројева, приказа и библиографија у часописима из фонда Библиотеке
- Централни каталог књига Универзитета у Београду
- Чланци југословенских аутора и чланци о Југославији у страним часописима
- Прикази књига југословенских аутора и књига о Југославији у страним часописима
- Библиографије из страних и домаћих часописа
- База података о библиотечком пословању и библиотечким радницима у високошколским и специјалним библиотекама, као сегмент базе података МБС – мрежа библиотека Србије.

Иностране базе података на компакт дисковима:

Science Citation Index 1980-

ERIC (Education) 1977-

LISA (Library and information science) 1969-

Agricola (US dept. of agriculture) 1985-

Ulrich's (International serials database) 1993-

Arts and humanities citation index 1994-

Le Robert electronique

UNESCO databases 1994-

Index Translationum, cumulative index since 1979

Литература

1. МАРКОВИЋ, Радосав. Универзитетска библиотека у Београду: (1921-1945). Београд, 1968.
2. ДУРКОВИЋ-ЈАКШИЋ, Љубомир, ПОПОВИЋ, Олга. Универзитетска библиотека “Светозар Марковић” : И : од зачетка до отварања 1926. Београд, 1977.
3. БИБЛИОТЕКАР, Год. 28, 1976, бр. 6
4. ИНТЕРНЕТ презентација: www.unilib.bg.ac.yu

Резиме

Почетком XIX века оснива се у Београду Велика школа која је била зачетак Универзитета. Како ни у једној школи не може да се учи без књига, одмах се при њој ствара и “књигохранилиште” за које можемо рећи да је зачетак Универзитетске библиотеке.

Од 1838. до 1863. препознајемо је у Библиотеци србског Лицеума. Претварањем Лицеја поново у Велику школу 1863. године, Библиотека се своди само на уско стручна дела и, углавном, се цела утапа у фондове Народне библиотеке. Књиге остале при Великој школи се деле по стручним одељцима и збирке се развијају одвојено. 1882. године Министарство просвете и црквених дела издаје наредбу о једнообразном уређењу школских библиотека, док су 1896. године усвојена Правила о уређењу Опште библиотеке. Општа библиотека се у свом обнављању борила да добије више од једне просторије за смештај књига све до 1905. године, када је Законом Велика школа прерасла у први српски Универзитет. У том Закону се нигде не спомиње Општа библиотека и она је тада расформирана, а књиге изделене специјалним библиотекама. Највећи број књига је припао библиотеци Српског семинара, у којој ће stradати током бомбардовања Београда 1914. године.

Проф. Павле Поповић је 1921. године покренуо иницијативу која је, на срећу, уродила плодом и основана је Универзитетска библиотека. Највећи проблем је представљала зграда у којој би се она налазила. Стицајем повољних околности Карнеџијева задужбина је понудила на поклон суму довољну за изградњу библиотечке зграде. Тако, 1926. године, отпочиње рад Универзитетске библиотеке у згради наменски грађеној за ту сврху и она се даље развијала као значајна институција Универзитета у Београду.

Dubravka Simović **University Library “Svetozar Marković” in Belgrade**

Summary

In the beginning of the XIX century the High School which was the nucleus for the development of the University was founded in Belgrade. As students cannot study without books a library which is considered to have been a base for the future University Library was founded in the school.

In the years between 1838 and 1863, it can be recognized in the form of the Liceum library. When the Liceum was again transformed into the High School in 1863, the library was reduced only to specialized books and most of the books went to the holdings of the National Library. The remaining books in the High School were given to different departments and collections were developed separately. In 1882 the Ministry for Education and Religion issued an order for the unique organization of school libraries, while in 1896 the Rules for the organization of a General Library was passed. While it was being renewed the General Library fought a hard battle to get more than one room for its books until 1905 when the law was passed which transformed the High School into

the first Serbian University. As the Law made no mention of The General Library, it was disbanded and the books given to specialized libraries. Most of the books went to the Serbian seminar which was destroyed in the bombing of Belgrade in 1914.

At the initiative of Prof. Pavle Popović the University Library was founded in 1921. The building which would house the library was the greatest problem. Thanks to favorable circumstances, the Carnegie Foundation offered to donate the sum of money necessary for the building. In 1926 the University Library started working in a building specially built for its purpose and its further developed as a significant institution of the University of Belgrade.